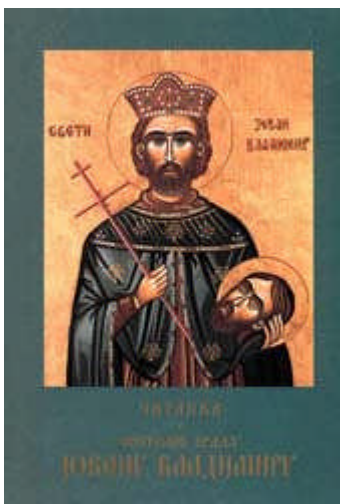

Читанка о Светоме краљу Јовану Владимиру

саставио Епископ Николај (Велимировић)

Митрополит Црногорско-приморски АМФИЛОХИЈЕ

Предговор

Од мученичке смрти Св. Јована Владимира, Зетскога краља, прошло је скоро 1000 година. Од тада се много шта промијенило у Скадру, његовој престоници, као и на просторима на којима је владао српским народом. Но, и поред свих промјена његов народ је вјековима опстајао и одржавао се на својим огњиштима у Скадру и око Скадра. Његов свети спомен, обнављан дјецтвом његових чудотворних моштију, васкрсавао је увијек изнова, обједињавајући око себе не само Србе него и Ромеје (Византијце), Арбанасе и Латине.

Првих двјеста година послје његовог мучеништва тијело му је почивало у Манастиру Пречиста Крајинска, заједно са његовом вјерном супругом Косаром (остаци тога Манастира са кулом и данас постоје на тлу Црне Горе, у Владимиру). Одатле су (1215), из поштовања према Мученику, пренијете у Манастир Шин Ђон (Свети Јован), на петнаестак километара од града Елбасана. Ту су оне вјековима почивале. Какво поштовање је Мученик уживао види се и по томе да су његове прве Службе и Похвале писане и сачуване не само на српском него и на грчком језику, а онда са грчког превођене на црквенословенски. Мученичка крв и жртва припада свима људима и свима народима, па и мучеништво овог српског Краља, на коме је утемељено државотворно и духовно биће српског народа, прво Зете, потоње Црне Горе, а онда Рашке (Србије) и осталих српских земаља.

Благодарећи зрачењу личности и дјела Св. Јована Владимира, Скадар, као и Манастир Шин Ђон, а такође и Пречиста Крајинска, играли су и играју до данас веома значајну улогу у духовности, култури и постојаности српског народа на ближим и даљим просторима око Скадарског језера. Та улога и значај као да су превиђани у посљедња времена. У наше дане, међутим, када смо поново у потрази за собом и својим саборним памћењем и предањима, природно је да се враћамо овим Просторима и оним личностима које су их оплодиле и освештале својим дјелима и подвизима. Личност и дјело Св. Јована Владимира има међу њима прворазредни значај.

За то враћање овом светом Мученику рода нашега и обнављање свенародног сјећања на њега, од посебног је значаја 1925. Г. када је објављено (поводом прославе 900-годишњице његовог спомена) неколико значајних студија, међу којима је најзначајнија " Читанка о Св. краљу Јовану Владимиру" коју је саставио Владика Николај, тадашњи епископ Охридски. Од објављивања ове " Читанке" много шта се издогађало како са нама тако и са посљедњим остацима нашег живља у Албанији, али и са моштима Светог Јована Владимира. Прво је око 300 породица српских ча челу са Епископом Скадарским Виктором протјерано из Скадра и околине (1933/34. Г). Већина изгнаника је насељена у Метохији, највише у околини Манастира Дечана, одакле су се многи у току Другог свјетског раша и Послије њега раселили по разним мјестима (Епископ Виктор је умро у Дечанима и ту сахрањен 1938. године). Ново још страшније страдање задесило је словенски српски живаљ у Враки и Скадру послје раша. Три храма су им разорена, свештеници побијени (ироша Штиркић), затварани (Велиша и Лазар Поповић) и као прогоњени окончали свој живот, народ лишен језика, имена и вјере православне. Њихово мучеништво се тако сјединило са мучеништвом њиховог светог родоначелника Владимира: скадарско-врачанска Црква (Скадарски викаријат као једна од Епархија Српске Цркве) српског народа наших дана Примила је и носила на себи ране светога Краља зетскога Владимира. Али и његове свете мошти као и манастир у коме су вјековима почивале доживјели су исту судбину.

Нови талас избјеглица из Враке и Скадра до кош је дошло прошле године вратио нам је из заборава овај напаћени и од свих напуштени народ, подсјетио нас на величину његове угрожености и тежину страдања, а такође подстакао на трагање за моштима Св. Јована Владимира. Прве вијести о њима сазнали смо почетком прошле године од новинара Јована Пламенца. Дуго се није знало да ли су мошти Мученика уопште сачуване или су уништене приликом уништавања самог манастира у коме су почивале, у манастирској цркви у олтару, са десне стране, у дрвеном ковчегу, који је био смјештен у камени саркофаг. Тај саркофаг је био запечаћен са три печата и отворан је сваке године на дан Св. Владимира. Тог дана је изношен у манастирско двориште на поклоњење ходочасницима, и православним и римокатолицима и муслиманима.

Шта се послје раша догодило са моштима Св. Владимира, у каквом су стању, да ли су уопште сачуване, није се знало. Албанија је систематски уништавала трагове

српског и православног духовног наслеђа, а наша држава се није интересовала ни њиме ни судбином народа који је вјековима био његов чувар.

Наведени новинар Пламенац послје своје посјете Албанији објавио нам је (преко "Побједе", сриједа 9. јануара 1991.) велику радост и угјеху. Пронашао је свете мошти краља Владимира у цркви Свете Марије у Елбасану. Ту су пренијете из Шин Ђона 1967. године, дакле године када је Албанија постала званично прва атеистичка земља свијета. Новинар је нашао мошти "у малом ћивоту, ни један метар дугачком, непокривеном, већ сасвим пропалом. Ћивот је на столу, тамо гдје је некада био олтар. На ћивоту нема крста. Уз њега је прислоњена мала икона Богородице. Свете кости Владимирове прекривене су вуном, старом, као извађеном из неког распалог јоргана... Свете лобање нема. Гдје је? Неко је украо. Црква Свете Марије такође је пропала. Иконостас је поломљен, а то што је од њега остало, бачено је у један ћошак. Унутра се увукла силна влага; По каменом поду је вода. Икона нема. Кажу да су у Тирани, на рестаурацији..."

Овај дирљиви опис стања у коме се налазе мошти светога српскога Краља Мученика, показује да се његово мучеништво продужило и поновило, и то у још тежем виду од онога првог када му је света глава посјечена. Његово страдање је поново истовјетно са страдањем његовог народа, опет за народ и за правду Божју.

Наду нам улива започета обнова Православља у Албанији. Како чујемо, обнавља се и Манастир Шин Ђон, па се надамо у Бош да ће и мошти овог Мученика наћи поново покоја у овом древном светилишту и да ће се народ Божји поново почешти окупљати око њих и њима кријепити и духовно обнављати, као што је то чинио прошлих вјекова.

Нека и објављивање ове "Читанке о Светом Јовану Владимиру" буде допринос тој обнови као и обнови у нама спомена и памћења на ову изузетну личност наше историје, угкану у њено коријење. Од времена њене прве појаве мало шта је писано код нас о светом Мученику. Једино значајно што је објављено јесте његово Житије, у Житијима светих за мај (Београд 1974), које је написао и допунио новијим подацима о. Јустин Поповић. Ову "Читанку" објављујемо у њеном првобитном виду, са додатком пјесме о Свецу Момира Војводића, иједне новије иконе, рађене љубављу сестара Манастира Бање код Рисна. Ову икону је издало новоосновано "Православно братство Св. Јована Владимира" које има за циљ да окупи око светог имена Мученика, све његове потомке, како оне који су остали вјерни својим вјековним огњиштима у Скадру и Враки, тако и оне који су изгнани и избјегли Црну Гору и Србију и другдје. Иста је намјена и ове "Читанке": да буди љубав према Мученику и да обједињује око његовог свештеног спомена све мученикољупце, како међу православнима у Албанији, тако и на сваком другом мјесту. Том и, циљу жели да послужи и новооснована православна књижара "Св. Јован Владимир" у Његошевој улици у Подгорици. Враћајући се спомену Св. Владимира и обнављајући памћење на њега, враћамо се себи и својим вјечним извориштима и пугоказима.

Стеван Сремац

Пролог

Додирни милогласне струне, Бујане, пјесниче из древних времена, и запјевај нам пјесму из старина, пјесму о љубави Владимира и Косаре, и приповједи нам жалосну кончину дана њихових. Јер су старе пјесме слатке као мед и миле као славујево пјевање кад га повјетарац донесе до нас помијешана с мирисом ружиним, у тихим звјезданим ноћима. А душа наша жељна је пјесме као жедна њива кише, као цвјетна пољана росе јутарње, као мразно дрво топлих зрака сунчаних.

Словенско Житије, прештампано у Венецији 1802. г.

Житије

Овај свети и славни Цар и дивни мученик, Јован Владимир, израсте од благочестивог и царског корена, зацари се у граду Алби и владаше свом Илиријом и Далмацијом. Беше му дед Хвалимир, који роди три сина: Петрислава, Драгимира и Мирослава. Петрислав прими на управу Зету, Драгомир Требиње и Хлевну, а Мирослав Подгорје. Па пошто сконча Хвалимир, а Мирослав оста безчадан, то и држава овога паде у власт Петриславу. Петрислав имаше за наследника сина, овога блаженог Владимира. А Владимир од јуности би испуњен даровањима духовним - би кротак, смирен, ћутљив, богобојазан и чист животом, презирући све привлачности земље и ревнујући за све узвишено. У свему расуђиваше мудро, и мудро владаше поданицима" својим, због чега љубљен би од свију.

У то време ополчи се ратом Самуил краљ Болгарски са многим војском на државу овога блаженог. А он штедећи крв човечју уклони се са својима у планине, и ту беше држан Самуилом у опсади немало времена, на месту званом Косогор. Беху ту змије једовите, те голему муку наносаху војсци. Свети Владимир се помоли Богу и престаше надаље уједати, и од тада до сада никога не уједају. А Самуил не могући силом ухватити Владимира, умисли преваром, па га позва на веру. Будући незлобив Владимир прими веру од вероломника и даде му се у руке, а он га посла у свој престолни град на заточење, и поплени и попали све илирске стране: Дубровник, Котор, Босну и Рашку. Па се с пленом поврати дома.

А имаше овај Самуил кћер по имену Косара; она пак имаше велико милосрђе ка нишчим и сужним, и често обхођаше тамнице и блажаше сужне. Па видевши Владимира, расцвела младошћу, благообразна и благоразумна, заљуби га срцем. Он пак пребиваше у посту и молитви. Али једне ноћи јави се њему ангел Господњи, и предказа му скоро ослобођење од сужанства а мало потом и мученичку смрт. У том Косара запреси у оца свога, да би јој он дао овога роба за мужа. Не могаше

отац отказати кћери својој; изведе дакле Владимира из тамнице, и даде му Косару за жену, и сву му државу поврати, и испрати га с чашћу и с многим даровима. И Владимир приспе дому своме, са супругом својом, и би дочекан од својих с радошћу. Па усаветова жену своју да држе девство, пошто су девственици, рече, слични ангелима. Она се повинова, те живљаху у целомудрености и у свакој добродетељи.

У то време самодржац грчки Василије порфирородни изиђе са многим војском на цара болгарског, па пошто порази Василије војнство болгарско, дође чак до Охрида. А Самуил умре од печали. После њега прими владу син његов Радомир, но после једне године овај би убијен од Владислава, двојуродног брата свога по матери, а по наговору цара Василија.

И тако цар Василије покоривши себи Болгарију пође с војском на државе српске, а свети Владимир сабра своје војнство и опре му се крепко, те се император празан поврати дому своме.

Изађе једном свети Владимир у дубраву близу града, са три бољара, и виде орла унутра у шуми како кружи, а на плећи му сјајан крст блисташе, кога орао положи на земљу и поста невидљив. Они сиђоше с коња и поклонили се Христу, на Крсту распетом, а свети Владимир нареди да се на том месту црква построји, и даде прилог мног, и положи у цркву онај часни крст, те ту хођаше и по дану и по ноћи на молитву и свеноћна бдења. Још разуме, да се приближи време да прими венац мученички, за ким он и сам жуђаше.

А Владислав братоубица, имајући завист против светога и будући наговорен од императора да обманом убије светога, позва к себи Владимира као тобож да беседе о народним пословима. Владимир посумња и не оде. Но лстец му посла епископа заклевши се светим јеванђељем и часним крстом. А Косара не хте пустити мужа свога, но она најпре оде да беседи с братом својим. Као други Јуда он је обману целовањем и слатким речима, те она поверова убици. Врати се Косара у престоницу и посла мужа ка убици не могући познати ножа медом помазана. Кад Владислав виде Владимира где му долази, устреми се на њ и удари га мачем, али му не може нахудити. Не устраши се Владимир но рече: хоћеш да ме убијеш, брате, али не можеш! Па истргнув свој мач даде му говорећи: узми и убиј ме, готов сам на смрт као Исак и "Авел". А Владислав, помрачен умом, узе мач и обезглави га. Светитељ пак узе главу своју рукама својим, па уседи на коња и одјури к поменутој цркви где је видео орла с крстом појећи: *зарадовах се кад ми рекоше: хајдмо у дом Господњи!* Кад стиже цркви коњ стаде, светитељ одјаха па рече: *у руке твоје, Господе, предајем дух мој!* А убица се посрами и устраши од таквог преславног чуда, па побеже са својима. И тако блажени Владимир прими венац мученички и промени царство земаљско за небеско, хиљаду и петнаесте године, месеца маја 22.

А Косара, супруга његова, погребе тело блаженог у реченој цркви, с архијерејима и свим клиром и синклитом са сваким благољепијем. И због искрене љубави, коју

имаше према светоме супругу свом, затвори се ту при цркви и проживе неисходно и богоугодно све дане свога живота у посту и молитви.

А Владислав убица надаше се одржати у миру и покоју царство болгарско, и још к овом присајединити и српско, те дође с војском под Драч и опседе га с тврдим поуздањем. Но једном кад он сам под својим шатором вечераше, а то изненадно угледа Владимира устремљена (с мачем) да му главу одруби. А он преплашен повика стражаре у помоћ, и у присуству ових би поражен невидљивом руком, и изверже своју грешну душу, слично Ироду Агрипи. Тако сконча крвопија хиљаду и седамнаесте године. А војска му устрашена побеже натраг. И тако грабећи туђе лиши се и свога, а још уз то и живота привременог и вечног.

Свети Владимир испусти тада миро од светих моштију и исцели многе страдалнике од различних недуга, и до сада твори чудеса неизбројна, и укроћава свирепо агарјанско неистовство. Нека би његовим светим молитвама преблаги Бог призрео на људе своје и на достојање своје, и учинио конач мучењима, и избавио нас од љутих и зверских агарјана. Да се слави Бог у Тројици: Отац, Син и Дух Свети, Тројица једнобитна и неразделна, у бесконачне векове. *Амин.*

Краљ Владимир и Свети Наум

На планини Косогору
Бледа српска војска стоји,
Блед пред војском краљ Владимир
Своју војску тужно броји.

Сваким даном војска мања
Сваким даном војска блеђа -
Спреда војсци цар Самуил
А језеро иза леђа.

Није војска од тог бледа
Није војска од тог мања
Не боји се Самуила
Ни језерског таласања;

Но Косогор препун змија -
Љуте змије на све стране,
И под земљу и на земљу,
И у трави и на гране.

С човеком се борит лако
Са јунаком јоште лакше
Ал' с немуштим скотовима

Какав див да не малакше?

Блед Владимир једне зоре
На планину на врх клече,
Око њега: јој и јаох!
Отровани Срби јече.

Краљ подиже руке к небу
А уздахе поврх неба:
- О Свемоћни, Ти све видиш,
И све знадеш шта нам треба!

Ту облише краља сузе
Ал' молитву не скратише,
Кад реч стаде, тад молитву
Горке сузе продужише.

Од сваке је речи суза
Речитија и чистија.
Па још суза у самоћи!
Шта још небу више прија ?

Краљ отвори сузне очи
Језеру их бистру крете
И поглед му на храм мален
Крај језера плавог слете:

- О Науме светитељу
Што с временом све се младиш
И молитвом душе људске
Од пакленог огња хладиш!

О изнеси сузе моје
И молитве пред Господа
Не рад мене но рад правде
Нејакога мог народа. -

Кад праведни краљ то рече
Затресе се сав Косогор,
Сакрише .се љуте змије
И престаде црни помор

Време текло и протекло,
Битка била и минула
А захвалност доброг краља
Доцније је тек синула.

Место скромног малог храма
Крај језера на обали
Краљ подиже храм прекрасан
Да се име Божје хвали;

Са колена на колена
Да се слави име Творца
А уз Творца - име славно
И Наума чудотворца.

Јачи него што је време
Свети Наум, Божји слуга,
У вечности сада има
Владимира за свог друга.

А храм, сведок многих чуда:
Силе душе, силе ума,
Сада слави оба свеца:
Владимира и Наума.

Лазар Лазаревић (драма "Владимир и Косара")

У борби против Самуила

Акт I, позорје 1. / - Разговор војника о Владимиру -

.....

Војник други: Нема смрти без суђена дана.

Први: И ја тако велим, мрет' ми данас, а мрети сутра, што пре, то мање греоте. Него добар вођа?

Трећи: Не греши болан; видиш, да вере у свом краљу немаш; и досад је Владимир у боју пред нама био, па је све срећно ишло, зар не би и сад он нас одавде извео, да је икако могуће. Можеш ли, момче, главом овај камен разбити? Видиш, да нас више жали него сам себе. Он на камену спава, о сувом лебу живи, тек да би нама угледајући се на њега лакше било.

Други: Па што се једанпут на добру срећу не ударимо, па куд изишло да изишло; ил' ваљда краљ мисли, да ми не знамо, како ваља за свог цара мрети?

Трећи: Боље Владимир о нама суди, нег ми што о њему. Зна он да ћемо ми сваки своју главу пре изгубити, нег што би се који с места макао; ал' он и то зна, да Самуило само њега иште, па неће, да се кроз њега крвца лије, докле год и како другојачије бити може.

Први: Ал' кад њега иште, то он и нас и Србију тражи, па није ли нам боље умрети, него живим гледати, да се Бугарин по Србији баши?

Трећи: Ваљда још до тога доћи неће, смиловаће се Бог на нас и краља нашег, као свог угодника. Знам, да се сви још са страом опомињете оне поганије у овој гори, они страшни једовити змија. Стра и трепет ушао је био у сву војску, ту је сваки очевидну смрт пред собом имао, јер иза сваке стене сичале су ове љуте гује на свој грабеж. Помреше нам људи на велику жалост краља нашег. Нема помоћи. Онда Владимир заповеди, да сви на молитву дођу. Красна и умилна позорја што бијаше! Он сам у средини нашој на колени подиго руке небу, седишту Вишњега, па тијо се и кротко Богу мољаше. С великим страом и почитањем морао си на њега као на преображеног гледати, око ког се као сјајно неко коло уватило. На једанпут зарумени се небо од источних страна и као да чујемо неко анђелско пјеније. Сузама обливен устане он и благосиљајући нас рекне нам: да се више ничег не бојимо, јер нас је Бог под своје крило узео. Од тога доба нестале љути звериња; куд прснуше и куд се денуше ко би то знао.

Четврти: Истина бог, тако је и било, ја сам се онда у оном умилењу завештао онај дан сваке године отпостити.

Трећи: Дакле немојте, браћо, губити надежде, још ће све добро бити и без воље Божје неће ни једноме ни длачице с темена нестати.

Лазар Лазаревић (драма "Владимир и Косара")

Владимир у самоћи и на молитви

- Пред полазак у Самуилов табор, акт II., позорје IV

Владимир (сам, окренут к сунцу): Тебе ја гледам, добротворна звездо, сведоче велике славе и савршенства твог саздаатеља! Златни зраци, претече твог дохода, злате пред тобом плаво небо. Ти сад из јаркоткане постеле устајеш, да окончавши пут твог одредења, на западу починеш. Какав рај ствара се у прсима мојим при погледу твој! Ово чезњење у мени подиже ме на итри крили кроз овај простор, преко све овдашње времене туге и невоље тамо у ону спокојну неизмерну даљину, тамо у пожељену бесконачност времена. Шта ме држи још овде? О! једино образ у овим прсима затворен; ал' тај ће са мном и погинути. Сад сам се дакле свега опростио. -

А ти, мило отачаство, на ким остајеш? Да не устражи јадно Српче свог оца, а жалосна невеста свог заручника по сокаци крвљу попрскани? О, покри се могућа будућности оку моме! (Скине шлем, подигне руке к небу):

Ти, ког су дворови тамо превише звезда; ког будно око пази на свако своје сздање; ког најмањи црвак, као и највеће звериње и словесан човек, слави; ког се висока мудрост како у капљици росе тако и у таласи неизмерног мора огледа погледај на мене овде у праху лежећег мрава! Прими под крило твоје драго ми отачаство! Прими у руке твоје и судбу моју!

Стеван Сремац

Косара моли оца за сужња Владимира

- О оче мој, је ли Бог тако хтио да јади моји и твоји донесу срећу двема земљама, двојици владара? И ти га желиш за пријатеља себи а жели га и твоја кћи. Учини, бабо, по вољи ћери својој, послушај молбу њену! Олакшај њој тугу дјевојачку а теби бригу владарску. Пустити Владимира, јер га душа моја тражи. Речи његове беху слађе од сата и меда челина. Он ми је, бабо, по сред срца мога! Дај ме њему а њега Дукљи па ћеш га добити за вјерна пријатеља. Или пусти њега у живот или мене у гроб; јер ти се кунем, бабо, оним што знам да ти је најмилије на срцу, кунем ти се самом собом, да ће ме прије хладно језеро загрлити таласима својим него други, кога би ми изабрао, код жива сужња Владимира!

А кад изустити потоње ријечи Косара, нестаде облака са чела староме цару и он загрли дијете своје па јој рече:

- Благословен нека је Бог, који ти у душу усади тај осјећај и ули ту мисао! Гле сретна часа овога; кад муж очајаваше о спасењу земље, спасти ће је једна слаба женска! Миле су ми ријечи твоје» оне су ми као дуга која се јавља над облацима и навјештава крај бури и почетак лијепих дана. О, ћери моја, дао би Бог да и Владимир осјећа тако исто! И када би ми Бог ове молитве услишао кунем ти се сјенком несретнога оца мога, да би та примио на груди и у мени би имао оца а у Радомиру брата рођеног!

- Уклони и ту једину бригу са чела, оче мој. Душа ми вели: да ће роб бити милостив према господару свом; да ће Владимир примити пријатељску десницу. Пошљи Василију мач а пружи Владимиру маслинову гранчицу - рече Косара и паде к ногама оца свога. А стари се Самуило саже и сузе му радости квасише власи Косарине. И ријечи слабе женске улише опет дух у душу јуначкога Самуила.

Тада рече ћери својој:

- Косаро, дијете моје, твој се отац подмладио. Иди, Косаро, и изведи сужња; изведи краљевску свјетлост из тмина подземних, па му реци, да га жудно чека отац и вјеран пријатељ!

Поп Дукљанин

Тамновање и женидба

Владимир је боравио у тамници, проводећи у посту и у молитвама дане и ноћи. И показа му се анђео Божји, који га храбраше и који му објашњаваше шта ће бити, како ће га Бог те тамнице опростити, како ће мучеништвом постићи царство небеско, како ће примити венац који не вене, и награду живота вечнога. Том појавом анђеловом охрабрен, Владимир се све више и више одаваше молитвама и посту. А једног дана кћи цара Самуила, по имену Косара, Духом Светим потакнута и надахнута, приђе к оцу и замоли га да са својим дворкињама сиђе, те да измије главу и опере ноге сужњима и заробљеницима. Отац јој то допусти. И она сиђе у тамницу, и изврши то добро дело. У том опази Владимира, смотри да је леп погледати, благ, питом, смеран, да је пун мудрости и разума божанског, пусти се с њиме у дужи разговор, и учини јој се говор његов слађи од меда и сата. И тако, не по каквој жељи телесној него што јој је жао било његове младости и лепоте, и што је чула да је он краљ, и да је од краљевског рода, заљуби се у њ, и оде пошто се с њиме опростила. За тим хтеде да га окова опрости, и приђе к цару, падне к његовим ногама, и овако му стане беседити: "Оче мој и господару! Знам да ћеш ме по обичају удати. Али, ако је твоме величанству по вољи, или ћеш ми дати за мужа краља Владимира што га држиш у тамници, или знај да ћу пре умрети него што ћу поћи за другога." Чујући то цар, будући је веома љубио кћер своју, и будући је знао да је краљ родом од краљевске лозе, обрадује се томе, нареди да се учини по молби кћери његове, одмах пошље по Владимира, нареди да се окупа и у краљевске хаљине обуче, по том да се преда њ изведе. Ту га милостиво прими и пољуби пред великашима царства свога, и преда му за љубу ћерку своју. И пошто је, како треба царски, прослављена свадба кћери његове, цар постави Владимира за краља, поврати му земљу и краљевину отаца његових и сву земљу Драчку. И потом краљ пошље к Драгомиру, стрицу краља Владимира, да сиђе, те да прими своју земљу Требиње, да скупи народ и насели земљу. И тако је и учињено.

А. Качић Миошић

Песма о краљу Владимиру

Горко цвили сужањ Владимире
У тамници краља Бугарскога,
Горко цвили, данак проклињаше,

У који се на свет породило.
Цени јадан да не чује нико
Ал то чује Косара девојка
Лепа шћерца краља Бугарскога
који беше рода словинскога.
Пита њега Косара девојка;
"Што је теби, мој сужње невољни,
"Али ти је мајка омилила "
Али ти је жао завичаја "
Али ти је гладак додијао
"Ал' тамница, јадна кућа твоја
"Ал' на ногу нестве до колена
"Ал' на руке тешке лисичине
"Ал' си чуо мој сужњу невољни
"Да с' удаје верна љуба твоја,
"Тер проклиње данке и године
"И старицу јадну мајку твоју?
Говори јој сужањ Владимире:
"Прођи ме се бугарко девојко,
"Није мени жао завичаја
"Нити ми је омилила мајка
"Нит' је мени гладак додијао
"Ни тамница јадна кућа моја
"Ни на ногу нестве до колена
"Ни на руку тешке лисичине
"Ни с' удаје вјерна љуба моја
"Јер се досад нисам оженио
"Нити ћу се јадан оженити
"Јербо ћу ти брзо погинути
"У тамници краља Бугарскога
"Самуила да га Бог убије
"На вери је мене преварио
"У тамницу тамну поставио.
Још му вели Косара девојка:
"Да реци ми мој сужњу невољни
"Од куда си од које ли земље
"Од кога ли рода и племена?
Говори јој дете Владимире:
"Ја сам сужан од Херцеговине
"Дворио сам краља словинскога
"У Требињу граду бијеломе.
"Што ме питаш за род и за племе
"И то ћу ти поверити право,
"Ја сам, секо, рода господскога,
"У мене је благо небројено
"Моја би ме искупила мајка

"Ал' ме краљу не да на откупе
"Него иште русу главу моју.
Тешила га Косара девојка:
"Немој цвилит мој сужњу невољни
"Ја сам шћерца краља бугарскога
"Самуила, господара твога,
"Расплитаћу жуте косе моје
"Љубићу му скута, у колена,
"Ноге ћу му сузам' поливати
"Живим ћу га Богом заклињати
"Да те пусти из тамнице тамне,
"И пошаље старој мајци твојој
"Нек се твоја овесели мајка
"Кад угледа Владимира синка.
Пак одшета белу двору свому,
Тер се сама собом разговара:
"Што сам годир видела јунака
"Ни лепшега ни присталијега
"Нит' га може породити мајка
"Од младога сужња Владимира.
Пак улеже у бијеле дворе
Љуби бабу скута и колена
Ноге му је сузам обливала
Овако је бабу говорила:
"Даруј мени сужња Владимира
"За мојега верна заручника
"А тако ти светле круне твоје
"И тако ти синка Радомира,
"Чини ми се мој мили бабајко
"Да ће бити рода господскога
"Дворио је краља словинскога
"Лепо збори понизно говори
"Опрости га из тамнице, бабо,
"А тако ти шарца коња твога
"И тако ти бритке ђорде твоје
"Јер је лепо момче Херцеговче.
На то се је краљу насмијао
Косари је тихо говорио:
"Није оно момче Херцеговче,
"Већ је оно краљу Владимире.
"Ја не могу друго учинити,
"Ваља ми га теби даровати,
"Сва је твоја слика и прилика
"Слави њега Крбава и Лика,
Кад разуме Косара девојка
Да ће бити краљица словинска

Од радости сузе проливаше
Своју бабу руке целиваше
Од тамнице кључе узимала
Тамници је врата отварала
Владимира сужња дозиваше
Тер овако њему говораше:
"Устани се краљу Владимире,
"Тер отари горке сузе твоје
"Ево тебе заручница зове
"Лепа шћерца краља бугарскога.
Кад је сужањ речи разумио
Низ образе сузе оборио
Благосиља Косару девојку
Више него своју милу мајку
Пак изађе из тамнице тамне
И отиде двору девојчину
Лијепо га тасте дочекао
За здравље се с њиме упитао
Зове к себи бугарске терзије
Да му кроје са златом аљине
Облачи га у скерлет и злато
Сину сужањ као сунце жарко.
Племенит је совет учинио
Господу је на совет сазвао
Венча њега с Косаром девојком
Поврати му круну и краљевство.
Ту весеље велико бијаше
Не може се, побро, рећи више.
У двору су бубњи и свирале
А пред двором дивно коло игра
У колу су Бугарке девојке
Коло води сека Косарина
Лепе она песме изводила
Сваку песму секи припевала.
Да је кому погледати било
Самуила краља Бугарскога
Како свога зета целиваше
Целиваше и благосиљаше:
"Оди с Богом, драго дете моје,
"На путу ти добра срећа била
"Пуно сам ти синко сагрешио
"И старицу мајку расцвилио
"Држећи те у тамници тамној
"Морећи те и жеђом и гладом
"Узми, синко, заручницу твоју
"Поведи је белу двору твому

"Поздрави ми словинску господу
"И старицу милу мајку твоју
"Коју 'но сам врло увредио
"Безакоње свако учинио".
Свим делијам песма на поштење
Бог нам дао здравље и весеље.

Стеван Сремац

Свадба у Преспи

У двору Самуилову и у цијелој Преспи настаде весеље велико, када Патријарх Охридски благослови Владимира и Косару, децу Петрислављеву. И сада се разлијежу пјесме и звуци свирала, и хора јуначка, по одајама, двориштима и трговима славнога града. Из цијеле простране царевине стижу непрестано богати дарови од манастира и од цркава, од велможа и осталих племенитих. Ту је злато и сребро, и драги камен, мириси разни са далеког истока, и свила и аксамит и скрлат. А богате велможе надметаху се међу собом, ко ће дати лепшега хата сараценског, хитријег загара и изученијег сокола поклонити зету цареву, и ко ће сјајнијим оружјем, што га Алеман и Сарацен кује, опасати војна Косарина. И галија ће требати да однесе дарове у дворе Владимирове.

И тако трајаше то већ неколико дана. И кад се млади и стари уморише од весеља, свирке, пјесама и јуначких игара - оставише Преспу и у њој Самуила са сретном дјецом његовом.

А послје некога времена кренуше се Владимир и Косара. И на растанку рече Самуило: Не заборави, Владимире, да ће Самуилова десница двогубо тежа бити, ако и тебе и Драгомира уза се види.

Кита момака отпрати зета царева до нове међе Томора и ту се растаде лијући сузе радости, и врати се Преспи, а Владимир продужи пут у Скадар на Бојани, води зеленој.

Књаз Никола (*Балканска Царица*)

Похвала Зети

Што год је Српство имало славно,
Имало свето, имало главно,
Није ли Зета то однихала?
Зета је Српство све основала!

На зетској њиви никло је прво
Српских владара владарско дрво!
Од Владимира па до Ивана
Све што је Срба и српских страна
У хлад је чудног дрвета било
И коло српског јединства вило!
Јунаке, војводе, краљеве, бане,
Цареве наше, наше жупане,
Свеще, књажеве и државнике,
Законодавце и свештенике -
Све Српству Зета дала је мила,
Зета је легло српскијех сила!

Јован Пап

Писмо Елбасанцима о светоме Јовану Владимиру.^[1]

"Грађанима Неокастра ^[2] и осталим онамошњим од Јована Папа с поздравом у Господу.

И ако, драги земљаци и остали благоверни мученикови пријатељи, не ћу моћи колико би требало да одам захвалност општем добротвору и поборнику наше домовине и свих оних који с пуном и чежњивом побожношћу притичу њему, чудотворцу и благоме светитељу Јовану из Владимира, не могу ипак занемарити дужност да му по могућности покажем топлу побожну оданост, коју чувам у дну душевнога скровишта исто тако према свим осталим светитељима који су год заштитници и браничи, те нас заступају пред свевишњим Богом, нарочито пак према овоме краљу венценосцу. Он је, као душа украшена милостима небеским, деловао више орловским оружјем како живоноснога крста који је држао у рукама тако и скиптром земаљске моћи, и својом драгом вољом претпоставио је да пролије крв своју за распетога Христа и да се венча венцем мученичким. Тога ради га је и дародавац Бог почаствовао како на небесима тако исто и овде на земљи бесконачним чудесима која се извршују и збивају над свима онима који прибегавају храму његовом и с вером призивају помоћ његову. Ради бесконачне множине њихове прећутаћу та чудеса остављајући онима који су се исцелили да их објаве, пошто се сведочанства, најдостојнија веровања, налазе у делима а не у речима. Ја само једно објављујем свима, пошто то сви знају и очевидно је, да сам, знајући побожну оданост и благочастивост коју показују свиколики хришћани овоме чудотворцу, светоме Јовану из Владимира, као и многољудни сабор на дан његове славе, јер се тога дана онде састају сви из околних крајева, те саборно свеноћне молитве чине, - да сам, дакле, писао високопреосвећеном и премудром пређашњем митрополиту китејске епархије на Кипру, господину Косми, човеку учену и врлинама украшену, који управља манастиром светитељевим и нашим земљацима, и молио га да ми пошље службу и живот светитељев, где се находи, да

бих га издао штампом, те да би га могли употребити свештеници који служе. Како ми га је послао, исправивши што је где недостајало, и још понешто, ево га издајем штампом као што видите, вршећи тиме моју дужност према овом чудотворном светитељу, због безбројних чудеса и изванредних исцелења која је он учинио у постојбини нашој. Молим, дакле, в. г. Косму и оце који тамо станују да приме ове књиге што су штампане и шаљем их у тај манастир, те да задрже неколико комада и да служе из њих службу сваке године. Шаљем још, да их даду по епархијама области охридске и иначе где се покаже потреба благочастивим лицима, која би имала чежњу и оданост према светитељу, еда би се и по другим местима славило име и чудеса светитељева, и што је још најбоље, еда би се славио свуда кроз светитеље Бог, који је над чудотворцима. А духовнике онога светога манастира најусрдније молим, да би се молили Богу и чудотворцу светоме Јовану, да се заузме код Бога за опроштење грехова мени грешнику и мојим родитељима. У осталом, примите моје најбоље жеље сви што ушчитате службу светитељеву, и молите се Богу за мене. У здрављу!"

^[1] Писато 1690 год. као предговор грчкој служби св. краљу Владимиру.

^[2] Неокастро = Елбасан.

Петар Прерадовић (Владимир и Косара, опера)

Владислав на веру позива Владимира

ЧИН III ПРИЗОР VII

(Дворана као и раније. Владимир и Косара дођу узнемирени брзим кораком. Сумрак).

Косара (похити к прозору):

Да видимо с прозора овога:
Дугим редом сбор се духовника
Амо креће; множина велика
Људства прати га.

Владимир:

Спровод некога
Бит ће.

Косара:

Да nebude наше среће!
Нека слутња све ме обузима.

Владимир:

Немој гледат злокобним очима!

Косара:

Ево сад у наше дворе креће. Чудан поход!

Владимир (викне слугама):

Запалите свијеће!

Сбор духовника (чује се извана):

Слава Богу на небеси,
Мир свим људем свиета тога!
Бог управља свим удеси,
Сви су дјеца Оца Бога!

ПРИЗОР VIII

(Сбор духовника улази; на челу му Владика крст носећ у руци. Сви носе свијеће. Како је велик сбор, стражњи му дио чује се вани пјевати, дочим се спредњи пред краљем разређује. Забором дође Радован и Савка).

Владика:

Здраво, краљу, далматинска славо,
И краљице соколице здраво!
У свом послу нерадо послујем,
Јер виест тужну носим у ваш двор:
На земљу се сруши стари бор:
Краљ Самуел умрије -

Косара:

Јао, што чујем!

Владика:

У наручју доброг Владислава.

Владимир:

Ој несрећо!

Косара:

Не слутих бадава!

Владика:

Бог га позва!

Владимир:

С виekom, добри краљу,
Прекино си сваку борбу даљу!

Владика и сбор:

Лака њему буд семљица,
Угледао Божјег лица!

Владика!

Краљ Владислав скрушен истом боли
Позивље те и пријатно Моли,
Да посљедњу на свијету том
Љубав дођеш благотворцу свом
Изкасати и посље пак да буде
Разговор о међах.

Косара:

Владимире,
Не иди!

Владика (зачуђено):

Зашто?

Владимир (сам собом):

Дужност веже људе!

Косара:

Премда туге тма ме обастире
Јасно видим: накане су худе
Сакривене под светињом ту.

Владимир:

Може бити!

Косара:

Заиста, заиста!

Владика (свечано):

На крст овај частни он се закле,
Да не ради ни о какву злу!

Владимир:

Накрст часни!

Косара:

На заклетву треста
Његових ми ништ не вриеди!

Владика:

Дакле
Лага на крст? - Немој гриешит тако!

Владимир (неодлучно):

Шта да чиним! разбор на две стране
Зове. Гдје је небо? гдје је пако?

Косара:

Не иди!

Савка:

Ајде!

Владика:

Ајде!

Владимир:

Радоване,
Десно крило среће моје! Дајде
Проговори и одлучи ти
Мудрим умом!
(Сви највећом опрезношћу гледају на Радована).

Радован:

Владимире!... Ајде!!

Владимир:

Идем у име Божје! ајдмо сви!
(Петеропјев):

Одважих се, идем тамо,
Сусрело ме макар што,
Неуздањем би се само
Породило веће зло!

Косара:

Одважи се, идеш тамо,
Ох за Бога зашто то?
Зар скренути не знаш камо,
Већ у наше управ зло!

И. Јастребов

Крст краља Владимира

Знаменити крст, који Мркојевићи носе на гору Румију, где је црква Свете Тројице, дарован је био краљу Владимиру од краља бугарскога Владислава, његовог шурака, на коме се овај закleo, да му не ће бити никаквог зла од њега. Пошто су се Крајињани потурчили, Мркојевићи су отели овај крст, што је озлоједило Крајињане. Због тога дуго су они радили да одузму од Мркојевића крст кад су и ови ишли на Румију, и за то су свагда били наоружани, али им то није испало за руком, и престали су са свим ићи на ту светковину. А Мркојевићи су дуго одлазили на Румију са овим крстом, премда су се и они потурчили. Сад пак слабо учествују с хришћанима на овој светковини. Како му драго, прастари крст је сачуван, и находи

се код Ђуре Илића Андравића у селу Микулићима. Колико се штује овај крст, може се судити по овоме. Турци, кад га дижу, зборе овако: "Крст се диже, Бог се моли, Господи помилуј!"

Песма: Пут краља Владимира

На пут крену Јован Владимире,
На пут крену на веру задату
Од бугарског краља Владислава.
Испраћа га краљица Косара,
Па краљица горко заплакала.
Краљ Владимир благо је запита:
"За што плачеш, госпођо Косара?
"Ко је теби жао учинио?" -
"Слути ми се, драги господару:
"Добри краљ ће један погинути!"
"Нека гине, сестро а не жено,
"Нека гине, благо ће му бити,
"Кад га твоје сузе оплакаше,
"Чисте сузе, печати истине".

Путем хита Јован Владимире,
Путем хита кроз гору зелену,
Ал' зелена гора заплакала.
Краљ Владимир благо је запита:
"За што плачеш ти, горо зелена,
"Ко је теби жао учинио?" -
"Слути ми се, племенити краљу:
"Добри краљ ће један погинути!" -
"Нека гине, о горо зелена,
"Нека гине, благо ће му бити,
"Кад га твоје сузе оплакаше,
"Чисте сузе, роса на светлости".

Путем хита Јован Владимире,
Путем хита кроз поље шарено,
Ал' шарено цвеће заплакало.
Краљ Владимир благо га запита:
"За што плачеш ти, шарено цвеће?
"Ко је теби жао учинио?" -
"Слути ми се, племенити краљу:
"Добри краљ ће један погинути" -
"Нека гине, о шарено цвеће,
"Нека гине, благо ће му бити,

"Кад га твоје сузе оплакаше,
"Чисте сузе, мирисне к'о душа".

Путем хита Јован Владимире,
Путем хита крај студене реке,
Ал' студена река заплакала.
Краљ Владимир благо је запита:
"За што плачеш ти, студена реко?
"Ко је теби жао учинио?" -
"Слути ми се, племенити краљу:
"Добри краљ ће један погинути" -
"Нека гине, о студена реко,
"Нека гине, благо ће му бити,
"Кад га твоје сузе оплакаше,
"Чисте сузе, спасоносно пиће".

Путем хита Јован Владимире,
Путем хита испод јата птица,
Ал' се јато птица заплакало.
Краљ Владимир благо га запита:
"За што плачеш о ти, јато птица?
"Ко је теби жао учинио?" -
"Слути ми се, племенити краљу:
"Добри краљ ће један погинути" -
"Нека гине, птице крилатице,
"Нека гине, благо ће му бити,
"Кад га ваше сузе оплакаше,
"Чисте сузе, к'о ваздух прозрачне".

Путем хита Јован Владимире,
Путем хита кроз тучне пашњаке
Ал' се бело стадо заплакало.
Краљ Владимир благо га запита:
"Што плачете, беловуне овце ?
"Ко је вама жао учинио?"
"Слути нам се, племенити краљу:
"Добри краљ ће један погинути!" -
"Нека гине, беловуне овце,
"Нека гине, благо ће му бити,
"Кад га ваше сузе оплакаше,
"Чисте сузе и меке к'о свила".

Путем хита Јован Владимире,
Путем хита кроз село хришћанско,
Ал' хришћанско село заплакало.
Краљ Владимир благо га запита:

"За што плачеш ти, село хришћанско?
"Ко је теби жао учинио?" -
"Слути ми се, племенити краљу,
"Добри краљ ће један погинути!" -
"Нека гине, о село хришћанско,
"Нека гине, благо ће му бити,
"Кад га твоје сузе оплакаше,
"Чисте сузе, тамјан пред Господом". -

Сунце наже, коњиц сав у пени,
Краљ Владимир стиже својој мети
Како стиже тако и погибе
Краљ Владислав одсече му главу.
Коња јаше слуга Добривоје
Коња гони, сузама га мије,
Натраг жури двору краљевоме,
Кад Добривој кроз село хиташе
На коњицу кроз село хришћанско
Ал' хришћанско село затворено
Расплетене жалосне девојке.
Тад Добривој још брже хиташе
Крај белог стада у пашњаке
Али бело стадо поцрнело.
Тад Добривој још брже хиташе
Друмом царским дугим и широким,
Ал' на друму јато мртвих птица.
Тад Добривој још брже хиташе
Све хиташе крај студене реке,
Ал' студена река усахнула..
Тад Добривој још брже хиташе
Све хиташе кроз шарено цвеће,
Ал' шарено цвеће увенуло.
Тад Добривој још брже хиташе
Све хиташе кроз гору зелену,
Ал' зелена гора осушена
Тад Добривој још брже хиташе
Све хиташе двору краљевоме,
Ал' Косара, сиња кукавица,
Даћу даје своме господару,
Господару краљу Владимиру.
Док се мрачно небо засијало
И ангели с неба повикали:
"Ој Косаро, остави се даће,
"Свецима се даћа не издаје -
"Посвети се краљу Владимиру".

Епископ Николај

Правда светога краља Владимира

Утуци правду у ступи, сагори је огњем, развеј је на четири ветра, па лези да спаваш. Кад се пробудиш, а оно гле, унаокруг тебе правда узрасла и уздигла се као претећа гора.

У историји српскога народа два човека сликају се, као свети Јован Крститељ, са две главе: са једном на рамену и другом у руци. То су два света владара мученика: краљ Владимир и кнез Лазар. Обојица су посечени, и обојица су до дан данас остали живи. Управо то и означавају две главе, са којима их слике представљају. Посечена глава у руци означава њихову телесну, мученичку смрт, а здрава глава на рамену означава бесмртност душе њихове. Цар Ирод је посекао главу Јована Крститеља, али није могао посећи живот његов. Кад год је злочинац ударио смртоносним ножем по праведнику, увек су извршена два злочина истовремено: убиство и самоубиство. Једним и истим ударцем злочинац је убијао тело праведнику и душу самоме себи. Од овога правила нема изузетка, али може бити лека. Јер понекад је злочинац горким покајањем успевао да поврати и оживи душу своју, и понекад је Бог прослављао уз душу и тело праведника на тај начин, што је давао силу убијеном телу не само да не иструли и не претвори се у пепео него чак да буде од целебне помоћи живим људима. То је случај са оба ова српска кнеза мученика. Тела обојице њих сачувана су до дана данашњега, и то тело кнеза Лазара више од 500 година а тело краља Владимира више од 900 година. Њихове свете мошти нису сачуване кроз толике векове помоћу каквих спољашњих балсама него због унутрашњег балсама свете правде њихове, која је просахнула и кроз кости њихове. Никада се са телом једнога злочинца није десило оно што се тако често дешавало са телима светитељским. Њихови греси вапили су к небу за освету, и њихова тела падала су у земљу као у гладне чељусти, које су их трошиле и пепелиле. Тело Јудино надуло се и прсло онога дана када се Јуда обесио. Тело Ирода детеубице црви су разјели још пре његовог издисаја.

Историја светитеља нема краја. Близу је хиљада година како се родио краљ Владимир, и још историја његова нити је свршена нити ће се свршити. Јер како би се могло рећи, да је свршена историја једнога човека, кога хиљаде и хиљаде живих људских бића и дан данас сматрају живљим од себе, молећи се пред иконом његовом, призивајући на невољи у помоћ име његово, и клањајући се његовим моштима као нечем моћном, многомоћном?

Кад је реч о светитељу, не може бити речи о смрти. Светитељство се управо и састоји у победи свега смртнога у човеку. Чак и кад светитељ трпи спољашње поразе у пословима светским, ти поразе се као цемент слажу у унутрашње изграђивање душе његове. Губитак битке на Косову није Лазара смањило него увеличало. Можда би га добитак те битке смањило. Увек је у добитку онај ко на

правди изгуби, и у губитку онај ко на неправди добије. Бајазит је добио на Косову, и радовао се неко време; но та радост победиоца још већма је загорчала његов пораз на Ангори, када је био закључан у кавез као звер, да служи на весеље Тамерлану, једном другом сличном победиоцу. Лазарев пораз пак, као скривено семе испод земље, расцветао се кроз векове и разрастао у души народној у једну величанствену моралну победу, и послужио је надахнућем многих и великих победа Лазаревог народа. Још се мање могао Владислав радовати своме успеху - не кажемо победи, јер ко мучки убија тај не побеђује но само убија. На неколико месеци доцније он је и сам био убијен невидљивим мачем. Провиђење спасава правду, безнадеждну, рекао би, и изводи скрханог праведника из крајње таме у велику светлост. Што потпунији изгледа пораз праведника, то је његова победа славнија и дуготрајнија.

Ретко је човек имао тако надмоћне и тако опаке противнике као што их је имао краљ Владимир. Самуило и Василије Бугароубица, два владара као два љута риса, борили су се о превласт на Балкану. Владимир је час једном час другом био на сметњи. Из неравне борбе Владимир је изишао као победилац, и то не само као тренутни него као бесмртни и вечни победилац. Владислав је био гори и опакији од оне обојице. Па где су данас њихове државне творевине? Где њихова слава? Где њихова тела? Све се расуло у пепео, све ишчезло као сен. А Владимир је остао: и преселио се на небо и остао на земљи; на небу слављен од ангела и светитеља, на земљи слављен од људи. Бог му је прославио и душу и тело. Прославио је Бог чак и дело руку његових; јер док су државне творевине његових моћних противника пропале, његова је остала, и временом се разрасла, као приморска лоза, у данашњу велику државу.

Тако је неодољива сила правде. Утуци правду у ступи, сагори је огњем, развеј је на четири ветра, па лези да спаваш. Кад се пробудиш, а оно гле, унаокруг тебе правда узрасла и уздигла се као претећа гора.

Карактер краља Владимира

А. Качић Миошић

Изван чудновате лепоте телесне с којом природа нареси краља овога, бејаше нарешен од Бога свим лепотама духовним, тако да у љубави, доброты и сваком деловању хришћанском не имаде себи прилична.

Из грчког Жигија

У раној младости Владимир је био дат неком добром војсковођи, да учи ратну вештину. Он је ту вештину схватао одлично, и у борбама се показивао храбар и неустрашив.

У њему су спојени били: витештво и побожност.

Његово милосрђе према бедним и сиромашним било је превелико.

Изучавао је марљиво Свето Писмо и знао га је превасходно.

Знањем Светога Писма и милосрђем успео је, да многе богумиле и друге јеретике поврати к вери православној.

У близини краљевскога двора било је неко запуштено место, које је свет сматрао страшилиштем. Он је то место очистио, уредио и на њему сазидао диван храм. Доцније се то место прозвало по његовом имену.

Велику је љубав он имао према народу своје и отаџбини својој. Он се трудио целога свог живота да живи по вољи Божјој ради добра својих поданика.

Кедрин

Краљ Владимир био је мужанствен, праведан и добродетељан. Сам Самуило познавши га изближе врло га је заволео.

Поп Дукљанин

Неустрашивост и родољубље нашега светог краља јасно је изражено у следећем. Када цар Самуил није могао у отвореној борби победити Владимира, он потражи издајника међу Владимировим војводама. Нађе га и дође у дослух с њим. Самуил по том позове светог краља тобож на договор. Овај војвода издајник стане саветовати краља да се позиву одазове. Владимир је предвиђао опасност, но како је, изгледа, онај издајник преовладао у ратном савету са својим мишљењем, Владимир се реши да иде. "Краљ скупи све који су били с њиме, и овако им проговори: чини ми се, предрага браћо, да је ред да ја испуним ону реченицу Јеванђеља која говори: Добар пастир душу своју полаже за овце своје. И боље је, мислим, браћо, да ја моју душу за све вас положим, и да драге воље предам тело моје да буде убијено, него да ви пропадате од глади или од мача. - И пошто је овако и много више изговорио, краљ отиде к цару".

Наравно, цар Самуил га одмах баци у тамницу.

П. Ј. Одавић

Песма Светом српском краљу Јовану Владимиру

Пришавши да и сам на колена паднем,
К'о читавог ево народа нам вали;

Да с другима и ја, ма и капљу канем,
У кандило народ што ти душом пали,

О витешки Краљу, камо речи сада,
Да представим њима ова чувства блага,
У која ми душа понире и пада,
Што их слика твоја изазива драга.

Од ране ти смрти у твој крају стално
И сва поља туже и реке и шуме,
И Природа, веле, спомиње те жално,
К'о мајка за чедом што жалити уме.

Девет је већ дугих векова протекло,
На превару кад си од душмана пао,
И од тада јоште предање је рекло:
За народно добро ти си живот дао.

И народ те српски оплакива'о цео,
За витезом плак'о ком је равних мало,
Па да л' си бар назр'о венац што си плео,
Пре него ти тело без главе је пало?

Из тог венца славе, све до наших дана,
Сличан сунцу јарком и твој дух се диже,
И храбри нас вером самопоуздања,
И ка Идеалу све нас води ближе.

Идеалу оном, што га Српство гледа
Очарано душом Отаџбине мајке,
И љубављу прати захвалнога чеда,
И њом живот своди у најлепше бајке.

Е. Н.

Народна казивања о Краљу Владимиру

1. Црква св. Атанасија и село Владимирово

Више станице Ботун, на прузи Охрид Кичево, налази се село Песочани, а повише Песочана рушевине једне цркве, за коју народ вели, да је задужбина краља Владимира. Црква је посвећена светом Атанасију. Сваке године у очи дана светог краља (21. маја/3. јуна) сабира се народ из околине код те порушене цркве, пали свеће по зидинама цркве и моли се светоме краљу. У близини те светиње тече једна

речица. Кажу људи, да та речица увек те ноћи надође и напуни се рибом. После молитве поклоници иду на ту воду и лове рибу. Недалеко од Песочана налази се место звано Владимирово, или - како народ то произноси - Владимиро. Опет се верује, да је ту рођен краљ Владимир, и да му је ту био двор.

2. Ћафа Сан

На садашњој западној граници између Србије и Албаније, на путу Струга Елбасан (via Ignatia) налази се брдо звано Ћафа Сан. На томе брду, крај друма, налази се једна стара полупорушена црква. Народ у Албанији тврдо верује, да је на том брду и у тој цркви посечен краљ Владимир. У тој цркви се више не служи; но ко год сврати цркви да запали свећу, тај је пали светоме краљу. И саме албанске речи Ћафа Сан значе Света Глава (или, по реду речи: Глава Света. То је по народном изговору. У чистијем албанском језику пак Ћафа Шејтит - Свечева Глава). Вели се, да пошто је Владимир ту био посечен, тело му је одмах било пренето друмом за Елбасан у манастир свете Богородице, у коме и данас лежи. Према најстаријем писаном документу пак Владимир је посечен у једној цркви у Преспи.

3. Свети Јован Бигорски

У околини овога знаменитог манастира верује се, да је први ктитор његов био свети Јован Владимир. "У једном поменику манастирском одиста стоји да је први ктитор (основалац) био Јован".^[1] Који је Јован основао манастир, не зна се до сад ништа из писаних извора. Такође се не зна, ни чије мошти почивају у том манастиру, премда их народ назива моштима светога Јована. За стару икону Крститељеву у том манастиру, која према натпису датира из 1020. год., везана је традиција, да је пренешена из Слатинског светог Јована. Која је то Слатина? Недалеко од села Песочана, у Дебарцима, налази се једно село Слатина. Ако би то била та Слатина, онда би се предање о тој икони могло довести у везу са народним казивањем о цркви светог Атанасија као задужбини краља Владимира.^[2]

4. Манастир Свети Наум

Усмено предање тврди, да је манастир свети Наум задужбина краља Јована Владимира. Да ли је било каквих писаних података о томе, не зна се, пошто је манастир у време светскога рата потпуно опљачкан и страшно разорен.

Но постоји једна јака потврда овог народног предања. То је фреско портрет краља Владимира у препрати цркве на левој страни, где се обично увек сликају главни ктитори једнога храма. Одмах до врата, при улазу у препрату налази се. и лик Михаила (Бориса? ова реч је брисана, те је нечитка). Ако је то цар Борис, који је у монаштву прозват Михаилом, онда би значило, да је он био ктитор ранијега храма на томе месту, пошто је и живео на сто година пре Владимира. Или је пак његов лик стављен ту за то што је он за живота помагао Петочисленике са светим Климентом и Наумом на челу.

Осим тога на иконостасу с леве стране налази се икона светог краља Владимира, заједно са ликом свете Марине.

[¹] Манастир Св. Јована Бигорског, др Чедо Марјановића, Библиотека савремених религиозно-моралних питања, књ. 9. Београд 1924. год.

[²] Неки писци истоветују Дебар са Дебарцима. Дебарцима назива се један планински предео у срезу Охридском, тамо где је и манастир Свих Светих. Велика је раздаљина између Дебра и Дебараца.

Црквене песме

Стихира на вечерњи

Засјао си, славни, к'о јутарња звезда
У западној земљи, блажени Јоване,
Царствов'о си добро, добро и праведно,
Крст Господа твога на раме узевши
Следов'о си Христу као другар присни
За то се молимо теби, светитељу:
За душе се наше
Моли, Владимире!

Тропар

Крст си светли проповед'о свима
Крст што ти се са небеса јави,
Њим си народ јасно просветио,
Владимире славни!
Твоје крви скерлетом урешен,
Удостојен бесмртне почести
Стати пред Тројицом,
Те слободу имаш молити се:
О моли се, свети Владимире, За наше спасење!

Ј. Стерија Поповић ("Владислав", Жалосна игра у пет дејствиа)

Смрт краља Владислава

V дејствие

Позорје седмо:

Дух Владимиров (ступи и стане Владиславу на супрот) *Владислав*.

Дух: Владиславе!

Владислав: Ха, ко си ти сушчество? Шта те из мирних обиталишта доводи? Иди, иди, није ово место за тебе.

Дух: Покај се!

Владислав: Долазиш ли ти, да ми душу узмеш? Иди, иди, моје те очи не могу да гледе. Давиде, Давиде! Чујеш ли? Давиде!

Позорие осмо:

Давид (саветник Владисављев). *Пређашњи*.

Давид: Шта захтеваш, краљу?

Владислав: Гледај чудовиште!

Давид: Шта, светли краљу?

Владислав (показујући на духа): Зар не видиш оно лице? Ону дугу косу? Гледај како управо у мене гледи.

Давид: ја не видим ништа.

Владислав (духу): Шта захтеваш ти од мене? Овога је сво ово дело. Оћеш да ти га жртвујем?

Давид: Ти си опет болестан.

Владислав (тргне мач): Ђаволе, од тебе тражим лека (прободе га). Ево ти награде.

Давид: Ха! (издане).

Владислав (духу): Ја сам те осветио. Иди, сакри се у мрачност тешког гроба. Земља нек те као гора притисне.

Дух: Покај се, твој се час приближује (отиде).

Владислав: Где је живе душе, да ме под заштиту узме, да ме од страшнога осветника избеги. Од сваког остављен, од сваког напуштен, сам, без помоћи стрепим. Ха, за што крст и свето јеванђеље посла? Владимире! Владимире! Шта учиних ја несрећни човек, Владимире!

Позорие девето

Дух (се опет с мачем у руци врати). *Пређашњи*.

Дух: Јеси ли се покајао?

Владислав: Опет долазиш? О, смилуј се, смилуј се, иди куда душе одлазе.

Дух (дигне мач): Прекидам ти живот, Владиславе.

Владислав: Ха, недајте ме, недајте. Помагајте јунаци, уби ме Владимир (падне на земљу. Дух ишчезне).

Грчко житије св. Ј. Владимира^[1]

Похвала светом Јовану Владимиру

Како ћемо као људи достојно да славимо онога који живи изнад људи, и то још мученика? Штавише: највеће, вечито, најсјајније светило што се заблистало из Владимира, ^[2] дику света, украс цркве, првога борца за крст, јунака истине, Јована, непобедиво оружје Христових краљева и војника.

Јован је круна благочастивога краљевства; Јован је најбржи исцелитељ и утешитељ болних и ожалошћених; Јован је осветник страдалника, укор лажи; Јован је нама утеха, оскуднима изобиље, сиротама бранич, удовицама хранитељ, стаду чувар, гумну благослов, виноградима плодност, заробљеницима одбрана, нападнутима заклон, гладнима храна; бог умилима, јеретицима, масалијанима пораз, заблуди пропаст, а вери правило.

Њега су безбожни јеретици и рођаци напали и главу му одсекли, а он је своје гониоце победио, и по смрти је ваистину живео, и прих вативши рукама чесну главу своју дошао је у ово место ^[3], те убице упрепастио, завидљивце сатро, и из овога привременог прешао у непорочно и бесмртно царство. У кругу ангела се налази код престола превисокога али опет близу нас, јер невидљиво међу нама обитава, штедро делећи дарове онима који су дошли ^[4].

О пречуднога чуда! Којим речима по истини да прославим краља и мученика, пречуднога и мироточивога? Којим звуцима да похвалим његово ликоване? Којим начином да опевам његова чудеса? Одвоји се од великомученика земни прах, али се од њега не одвоји Христос; расточи се природа, али не ишчезе вера. На једном се месту налази, а осећа се у целом свету где год бива призван. Онамо на небу уз Христа Бога стоји, а овде се од нас ни најмање не удаљује. Онамо нас заступа, а овде с нама ликује. Онамо служи, а овде чуда твори. Почивају му мошти, а дела му се хоре; ћути му језик, а чудеса му кликују. -

Велико ти је поуздање, свети Јоване Владимире, кад си, ослонивши се на Христа цара, поднео неправедну мученичку смрт, и кад си крст као скиптар прихватио. Шта би рекли сада они који су због мале невоље и опасности одступили од преслаткога Исуса Христа и одрекли Га се ? Нека виде моћ вере.

^[1] Налази се у грчкој служби светитељу

^[2] Овде, као чешће код Грка, Владимиром се назива место, где се свети краљ родио.

^[3] Т. ј. у Елбасан.

^[4] Т. ј. који су дошли у манастир светитељев.

Песма: Дарови св. Јована Владимира

От кад' одиш, млад делијо ?
Весел одиш, весел пејеш!
Кој ти даде то веселие ?
"Даде ми го свети Јован
"Свети Јован от Елбасан -
"И ти да си жив и весел!"

От кад' одиш, богаташе?
Весел одиш с полни руци!
Кој ти даде полни руци ?
"Даде ми ги свети Јован
"Свети Јован от Елбасан -
"И ти да си жив и богат!"

От кад' одиш, стара бако?
Брго одиш като мома!
Кој ти така крепост даде ?
"Даде ми е свети Јован
"Свети Јован от Елбасан -
"И ти да си жив и крепок!"

От кад одиш, аргат мори?
Кој ти зема мрак со чело ?
Кој ти даде лицето светло
Ама светло като солнце ?
"Мрак ми с чело светец зема
"И даде ми лицето светло
"Свети Јован от Елбасан -
"И ти да си жив и светел!"

Епископ Николај

Свето писмо и Краљ Владимир

У Светом Писму пише:

Праведник је као дрво усађено крај потока, које род свој доноси у своје време, и којему лист не вене: што год ради, у свему напредује. Нијесу такви безбожници, него су као прах који расипа ветар (Псалам 1, 3-4).

Праведни краљ Владимир дао је добар плод и људима и Богу. И у свему што је радио, он је напредовао. А безбожни Владислав, са свима својим делима и крвавим успесима, расут је као прах. Кад дуне ветар праведног суда Божјег, и праведног суда историје, праведници остају као пшеница а неправедници развејавају се као прах и плева.

Тада Исус рече ученицима својијем: ако ко хоће за мношћу, нека се одрече себе, и узме крст свој, и иде за мношћу (Матеј, 16, 24).

Наш свети краљ од младости своје познао је Господа Исуса, одрекао се себе, узео крст свој драговољно на себе, и пошао за Њим. Одрекао се себе, т. ј. сва страдања у животу, која су наишла на њега, он је примао без роптања, и подносио их са истрајношћу и надом. Пошао за Христом, т. ј. није само речима признао Христа као Најбољег од свију и свега него је то и делима показивао, учећи се од примера Христовог и следећи томе примеру.

Мач потезу безбожници, запињу лук свој, да оборе убогога и ништега и покољу оне који иду правим путем. Мач ће њихов ударити у њихово срце, и лукови њихови сломиће се (Пс. 37, 14-15).

Није ли се све ово збило над охолим непријатељима светог Владимира, који је ишао правим путем?

Уклањај се ода зла, и чини добро, иа ћеш живети до вијека (Пс. 37, 27).

Свети краљ Владимир није водио ниједан нападни рат. Његови ратови били су одбранбени, т. ј. уклањање ода зла. Он се повлачио с војском у неприступне планине штедећи крв како свога народа тако и својих непријатеља. А чинио је добра с радошћу свакоме, ко је год потребовао неко добро од њега. За то до данас живи, и живеће довека.

Јер кога љуби Господ онога и кара, и бије свакога сина којега прима. Ако трпите карање показује вам се Бог: јер који је син којега отац не кара? (Јевр. 12, 6-7).

Карања и бијења то су страдања у животу. То отац шиба сина. Не шиба га да га убије, него да га учини бољим. Не баца ковач гвожђе у огањ, да га сагори, него да од њега направи челик. Ако никакво страдање није наишло на тебе у животу, знај, да је љубав Божја удаљена од тебе. Превелико страдање светог Владимира посведочава превелику љубав Божју према њему.

Ко вам може наудити, ако узидете за добром?

Само да не пострада који од вас као крвник, или као лупеж, или као злочинац. А ако ли као Хришћанин, нека се не стиди, већ нека слави Бога (I Петр.).

Нису сва страдања од исте вредности као што нису ни сва весеља од исте вредности. Страдао је Владимир, страдао је и Владислав. Владимир је страдао за правду, Владислав је страдао због кривде. Као што је боља правда од кривде, тако је боље страдање за правду од страдања за кривду. И јача је правда од кривде - ко јој може наудити? Ко је наудио праведнику Владимиру? Тренутно сви, но стално - нико. Тренутно су ликовали и Самуил, и Василије, и богумили, и Владислав, но стално ликује само Владимир.

Патерик манастира светог Јована Владимира код Елбасана

1. Црква светог краља

На шест километара од вароши Елбасана налази се манастир светог краља Владимира. Манастир се бели на стрмени једне планине. Испод манастира тече река Куш, а високо изнад манастира налази се једно малено хришћанско село од 19 кућа, које се зове Примишиони (што значи: Над светим Јованом). И сама планина носи то исто име - Примишиони.

По предању прву цркву, на том месту саградио је сам свети краљ у част свете Богородице. Докле је та црква трајала не зна се. Записано је само, да је 1381 год. нову цркву саградио, на место старе, Карло Топија, близак сродник француског краља.

Средином XIX века стара црква је пострадала од земљотреса, и обновљена је тек 1901 године. При уласку у цркву над вратима стоји плоча са овим грчким натписом: "храм светог Јована Владимира обновљен за време високопреосвећеног митрополита драчког господина Прокопија од остављених средстава из махале Кастро у Елбасану блаженопочившег митрополита драчког Висариона, а старањем и надгледањем епитропа г. Спиридона Џувка - Елбасан 1. марта 1901 године."

Црква је пространа и лепа. Дуга је 18 м. широка 12 м. а висока 8 м. Зидана је сва од камена, и стоји на 8 стубова. У цркву се силази низ три степенице. Патосана је

гранитним плочама. Солеја је врло пространа и узвисује се на две степенице од средине храма.

На престолу се налазе делови моштију: светог Атанасија, светог Харалампија и свете Еуфимије. На кутији, у којој се чувају ове мошти изрезан је лик светог краља Владимира. Осим тога на престолу се налази и једно јеванђеље штампано у Венецији 1759 год.

Око храма су два конака: један нови с јужне стране и један стари са западне стране, са врло пространим терасом.

2. Чудновато дрво

По предању црква је саграђена на ономе месту у планини, где се свети краљ често и дуго молио Богу у време рата са грчким царем Василијем. Грчка војска налазила се кругом под планином а српска повучена у планину. Не смејући да ступи у планину грчка војска најзад је морала бегати у неред. И тако благодарећи молитви светог краља битка је за Србе била добијена.

Краљ Владимир се молио Богу стојећи и клечећи под једним дубом. До тога дуба саграђен је први храм светоме краљу. Дуб је трајао по смрти краљевој још четири стотине година, и онда је пао поред зида црквенога. И тако прострт по земљи он и дан данас лежи. Пет стотина година тако лежи на отвореном простору. Ни жега ни киша ни мраз нису могли учинити да то дрво иструли и пропадне. Кад је дрво пало, многи поклоници одсецали су гране и носили собом као спомен из манастира и као целебну реликвију. Но кад су гране сасечене, стабло се више није дало никако сећи. И дан данас стабло лежи положено поред зида онако како је и пало. Старешине манастира више пута подизали су кров над тим стаблом као да га заштите од непогода. Но сваки подигнути кров убрзо је падао и пропадао, а дрво је остајало непокретно и ничим неоштећено.

3. Појава крста

Побожни Владимир веровао је више у силу Божју него у силу људску. Његова војска у саврењу са грчком војском била је несравњено мања. Он није, дакле, могао имати наде, да ће моћи победити Грке без Божје силе, и поред највећег витештва и свога личнога и својих војника. Његова молитва је отуда имала пуно смисла и оправдања.

Он се често - нарочито по ноћној тишини - удаљавао од своје војске, долазио под онај дуб, и ту се усрдно Богу молио. Једанпут тако када је он стајао на молитви појави се пред њим један орао коме се на глави блистао крст. Појаву крста свети краљ је протумачио као радосну поруку неба, да ће победити. И великом цару Константину се некада тако био јавио крст као знак и предсказање победе. И као што је некада цар Константин силом крста победио Максенција, тако је и краљ Владимир силом крста победио Василија, непријатеља свога народа.

4. Коњаник без главе

Толика је сила правде, да кад људи мисле да су јој главу посекали, она се тек онда показује велика и чудотворна. По веровању народа у Албанији и Македонији свети краљ Владимир је посечен на Тафа Сану (на самој садашњој граници српско-албанској) у једној цркви, која се данас налази у развалинама. Кад је свети и праведни краљ посечен, он је скочио, узео своју мртву главу у руке, усео на коња и одјурио попут Елбасана. Народ из Елбасана са митрополитом и свештенством изашао му је у сусрет до близу онога места где је сада манастир светитељев. Кад је коњ стигао пред гомилу народа, клекне пред митрополитом, и тело се краљево спусти на земљу. Плачући и ридајући народ је са свештенством узео тело са главом и дигао уз брдо до онога знаменитог дуба, под којим се негда свети краљ Богу молио. Ту га сахране. На његовом гробу убрзо се десило тако много чудесних исцелења болних, да је он кроз врло кратко време од стране цркве био проглашен за светца, ма да га је народ и за живота му сматрао за светог човека.

5. Свети краљ се не да украсти

Прича се, да су неки Франги дошли у манастир да украду тело светог краља Владимира. Успели су да дигну ковчег из цркве и да га снесу наниже низ брдо до реке Куш. Но наједанпут ковчег тако отежа, да су га морали спустити на земљу. Покушавали су да га поново дигну са земље, но ковчег се није дао одвојити од земље нити покренути.

До саме зоре крадљивци су се трудили и знојили, да крену ковчег, али узалуд. Најзад су покушали, да скину заклопац са ковчега, па да узму само тело, али се заклопац није дао помаћи. Видећи у томе невидљиву силу светитељеву, они оставе ковчег и побегну. Сутрадан ковчег буде нађен и свечано враћен у манастир.

Између многих покушаја крађе светитеља помиње се и један врло чудноват. Једанпут су лопови успели, да однесу ћивот чак до реке Шкумбе, с друге стране Елбасана. Па како је ћивот опет веома отежао, то га они баце у реку с надом, да ће реком стићи до жељеног места. У том река јако надође, поплави сву околину, и ћивот се врати уз воду с ову страну Елбасана. Кад вода спласне, ћивот остане на суву. На том месту почели су људи сваке ноћи виђати неку необјашњиву светлост. Тако је то трајало више ноћи, док се најзад неки не реше, те дођу на оно место и нађу ћивот, који опет буде свечано пренет на своје место у манастир.

6. Изношење моштију и целивање

Једанпут у години ћивот се износи из скривнице и отвара; и то о слави манастирској 22. маја. На јутрењи тога дана, када се почне певати *Славословије*, ћивот се извлачи, поставља наред цркве под небо „(балдахин) и отвара. По свршетку литургије свештеници узимају ћивот и обносе га три пут око цркве с појањем. Огромна маса народа, која се слеже тога дана у манастир, следује за ћивотом држећи запаљене свеће у рукама. Када се три пут обнесе, ћивот се онда

поставља пред цркву, и народ прилази и целива. При целивању дели се народу памук из ћивота. Познато је, да се око Елбасана много гаји памук. Сваке године меће се нов памук на мошти светитељеве у ћивот, који престоји годину дана, па се онда о слави Дели поклоницима. По свршеном целивању ћивот се затвара, уноси у цркву и поставља опет на средину цркве. Трећи дан славе пак, 24. маја, ћивот се поново отвара ради целивања. Ово се чини из два разлога: прво, што слава у манастиру траје три дана, те посетиоци желе при поласку још једанпут да целивају светитеља; и друго, што је тога дана велики сајам у Елбасану, на који се сабира народ из удаљених крајева Албаније. Тако се даје прилика и пословним људима, који долазе на сајам, да виде и целивају светитеља.

7. Исцелење од падавице

Мошти значе *моћи*. Моћ светитеља је велика и за њихова живота и у смрти. Често пута светитељи показују већу моћ после смрти него за живота. То је Божја моћ, којом Бог хоће да објави и прослави светитеље своје. Да светитељске мошти не труле, то је опште позната ствар. Пророк се обраћа Богу и видовито предсказује нетрулежност светитеља кад вели: *и не ћеш дати да светац твој види трулост* (Пс. 16, 10). Девет стотина година стоје мошти светога краља Владимира неиструлеле; и не само неиструлеле него и чудотворне.

Од новијих чуда у манастиру се зна и памти ово:

Филип Вукчевић из Скадра имао падавицу дуго времена. Једном се реши и дође о слави у манастир светога Владимира. Молио се светитељу, да га спасе од те страшне болести. И кад се вратио кући, више га та болест није спопадала. Видећи себе излечена он је после - по своме завету сваке године посећивао манастир о празнику. Толико је био заволео светитеља и његов манастир, да је се почео молити светитељу, да умре ту у манастиру. И заиста једне године кад је дошао о празнику, ту умре и ту буде сахрањен.

8. Арамије зло завршиле

Једанпут неколико арамија уђу у манастир, похарају све оно што је било од вредности и што се могло понети. Кад су се удаљили од манастира, седну да поделе пљачку. Но при томе се заваде и побију, те ниједан не остане у животу. Похаране драгоцености пак нађу се и врате у манастир.

Дешавало се пак много пута, да су качаци и лопови, који су харали манастир, или сами себи неко тешко зло нанели, или да су били похватани и кажњени. Не зна се пак ни за један случај, да је неко чинио неко зло овој светињи па да је добро прошао.

9. Светитељ се јавио на сну

Пре 20 година служио је у манастиру Јевтим Вуда из Елбасана. Једном је он спавао ноћу на пољу пред манастиром. На сну му се јави свети краљ, па показујући руком на манастир рекне му, да одмах устане и пробуди све остале у манастиру, јер се појавио пожар у коначима. Јевтим се одмах пробуди и заиста види пламен. Брзо појури он унутра и почне звонити на узбуну. Тако се сви људи спасу од пожара, и почну спасавати зграде.

На сну се јавио светитељ и једноме Турчину, који је био некако успео да украде главу светитељеву и скрије у својој кући. Како је то учинио, почела су му се рађати деца слепа. И он и жена му били су због тога у великој жалости, и у стиду пред суседима. Јави му се, дакле, светитељ на сну и каже му, да га је то зло постигло због тога што је украо његову главу; него нека одмах врати главу у манастир, призна своје недело и покаје се, ако жели, да му деца прогледају. Кад се човек пробуди, сав у ужасу брзо узме светитељеву главу, однесе у манастир, где све исповеди и покаје се. И заиста после тога његова слепа деца прогледају.

10. Исцелење неме девојке

Некако 1910 године доведу некакву девојку Туркињу из једног планинског села од Краба (на путу ка Тирани) и замоле, да остане неко време у манастиру и да јој се читају молитве пред ђивотом светога краља. Девојка је била нема. Садашњи епитроп манастирски, Димитрије Носис, прича:

Нисмо знали, какав посао да јој дамо. Па пошто је у манастиру било доста вуне, дамо јој да ради вуну. После неколико недеља девојка почне говорити. Задржи се још мало у манастиру, и потпуно здрава оде својој кући. И сада сваке године са својима посећује манастир о празнику.

11. Привиђење лопова

На икони светога краља живописано је једно старије чудо, о коме се овако прича: десетина лопова једнога дана похватају манастирске коње у њиви и поведу их својој кући. Било је сушно летње време. Но кад су ове коњокрадице стигли до реке Куш, наједанпут им се учини река страшно надошла. Они се зачуде, и не усуде се преко реке него се врате натраг. Кад су се пак одмакли од реке, погледају а оно река опет мала као што је и била. Тада они опет пођу ка реци. Дошавши до реке поново виде, да је река огромна и непреходна. Уплаше се, и опет се врате. Чим су се одмакли, погледају а оно река опет мала. И тако су се више пуга примицали к реци и одмицали се од реке, но увек исти призор. Они онда појме, да је то чудесно дело светитељево, ужасну се, пусте коње и побегну без обзира.

12. Светитељ помаже бездетним

У Светом Писму помињу се неколико породица, које су биле бездетне све до у своје старије године, и тек у старијим годинама кроз молитву Богу добиле су децу.

Једна бездетна турска породица из села Сулова код Берата посетила је манастир светог краља пре 16 година. Чули су, да светитељ помаже људима у свима невољама, када му људи припадају са вером и молитвом. За то су и дошли у манастир, да се поклоне светитељу и да му се замоле, да би им се дао пород. Тај исти муж и жена дођу у манастир опет 1923 године са једним дечком. Дечко је унео на рамену јагње у манастир, па је тако с јагњетом обишао три пута око цркве, и онда предао јагње старешини манастира. Кад се старешина распитао о њима, сазна од родитеља, да им је Бог даровао тога дечка по њиховој молитви светоме краљу пре толико и толико година.

Тропар, глас 4.

Крст свијетли који ти се јавио с небеса, проповиједао си свима, просвијетливши јасно народе, славни Владимире, проливањем крви своје украсио се јеси, и удостојио непропадљивих почести, стојећи пред Светом Тројицом; зато се са смјелошћу моли за нас Христу Богу нашем.

Кондак, глас 8.

Као драгоцену ризницу, и извор што тече земљом и даје здравље, даде нам се тијело твоје свештено, које дарује исцјељење од разних болести, и божанску благодат свима који му с вјером приступају. Стога весело кличемо: *Радуј се, Јоване Владимире, Славни Мучениче!*

Момир Војводић

Душа Светог краља Владимира

Свети Јован Владимир, краљ Зете,
вазнесе се у небеске чете,
кад му мудру посјекоше главу
влакомници на земаљску славу,
а био је на земљи штит крста
и носио небо на три прста;
украш цркве, дика васељене;
дан пустиње духом настањене;
беспутнима правим путем водич,

гонитеља слабих љути гонич;
Сунце измеђ зубатијех зима
Цариграда и лакомог Рима;
убјежиште славуја од врана,
градовима и селима брана
од крвавих и дивљих ријека,
моћни мелем рана без лијека;
чувар рода од здува из пакла,
ког на вјеру домами и закла
цар Владислав што се Владимиру
на крст закле да живе у миру;
а када му краљ Владимир бану,
пред црквом му глава с мача пану
у његове праведнице руке,
вазда справан да поднесе муке
ради крста од древа чеснога,
с којом безглав изиђе пред Бога...
Пред небеском негасивом зјеном
још пред краља Владимира сјеном
мре сјен злобног краља Владислава,
ком поцрне срце јад и слава -
те погуби краља праведнога,
који паде ради крста свога
и пред Бога бану светих рана
испод свога суђенога дана,
од кога му - у Божијој милошти -
точе миро и светкују мошти
земљом, којом ходи ради мира,
душа светог краља Владимира.
(Пречиста Крајинска, 1979. г.)

Епископ Николај

Поговор

Из љубави према овом дивном светитељу и родољубу, отменог и витешког карактера, ја сам се радо примио да саставим ову читанку о њему поводом прославе деветстогодишњице мученичке му смрти. Као што се читалац сам може уверити из ове књиге живот светог краља Владимира служио је до сада, а без сумње служиће и од сада, као богати извор многостраног надахнућа. Из тога богатог извора црпео је животворно надахнуће и владалац и државник, и песник и књижевник, и свештеник и васпитач, и малодушан и великодушан. У српској историји постоји само једна личност, која се може мерити са краљем Владимиром у

богатству тако многостраног надахнућа на ближа и даља поколења. То је личност кнеза Лазара.

О краљу Владимиру нема много писаних историјских података. Па ипак, по ономе што се зна, личност његова са свим се јасно издваја и у потпуно одређеним потезима и бојама оцртава на бледом пространству далеке прошлости. Понекад је пред потомством јаснија и живља једна личност, о којој историја има мало података од друге, о којој историја бележи и зна много више. Много више и поузданије, на пример, зна историја о краљу Вукашину него о сину му Краљевићу Марку. Па ипак је личност овог последњег јаснија и потпунија од личности оног првог. Исти је случај и са Владимиром, човеком са јасним и одређеним карактером и поред оскудице историјских података о њему, и неким бледим личностима из времене близине Владимирове, о којима историја има више података.

При саставу ове читанке ја сам се користио било услугама било саветима многих учених и услужних људи. Овим путем изјављујем им свима своју срдачну захвалност.

Старија дела и писци, споменути у овој читанци

1. *Кроника попа Дукљанина.*
2. *Житије словенско*, прештампано у Венецији 1802 г.
3. *Житије грчко* из 1858, венецијанско издање, прештампано са ранијег издања из 1690 год.
4. *Разговори угодни народа словинског*, од Андрије Качић-Миошића.
5. *Грађа за историју*, од И. Јастребова.
6. *Први основи словенске књижевности*, од Стојана Новаковића.
7. *Владимир и Косара*, драма, од Лазара Лазаревића, штампана у Будиму 1829 г.
8. *Смрт краља Владислава*, жалосна игра од Јована Стерија Поповића.
9. *Владимир и Косара*, опера, од Петра Прерадовића
10. *Балканска царица*, од књаза Николе.
11. "Владимир Дукљанин". *Из књига староставних. II*, од Стевана Сремца.